

บทที่ 3

ตลาดสินเชื่อส่วนบุคคล

งานวิจัยในบทนี้จะกล่าวถึง ลักษณะโดยทั่วไปของสินเชื่อส่วนบุคคล ด้วยการอธิบายถึง นิยามของสินเชื่อส่วนบุคคล กฎเกณฑ์ที่ใช้ในการควบคุมดูแลธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล บทบาทของ ธนาคารพาณิชย์ต่อบริษัทผู้ประกอบการสินเชื่อส่วนบุคคล รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการขอสินเชื่อและการพิจารณาสินเชื่อ ของบริษัทผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1. ลักษณะโดยทั่วไปของสินเชื่อส่วนบุคคล

3.1.1. ความหมายของสินเชื่อส่วนบุคคล

สินเชื่อส่วนบุคคล หมายถึง การให้สินเชื่อแก่บุคคลธรรมดาโดยมิได้ระบุวัตถุประสงค์ หรือวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการและไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ในการประกอบ ธุรกิจของตนเอง (“ธนาคารแห่งประเทศไทยกับการคุ้มครองผู้บริโภค: กรณีสินเชื่อส่วนบุคคล”, ออนไลน์, 2549)

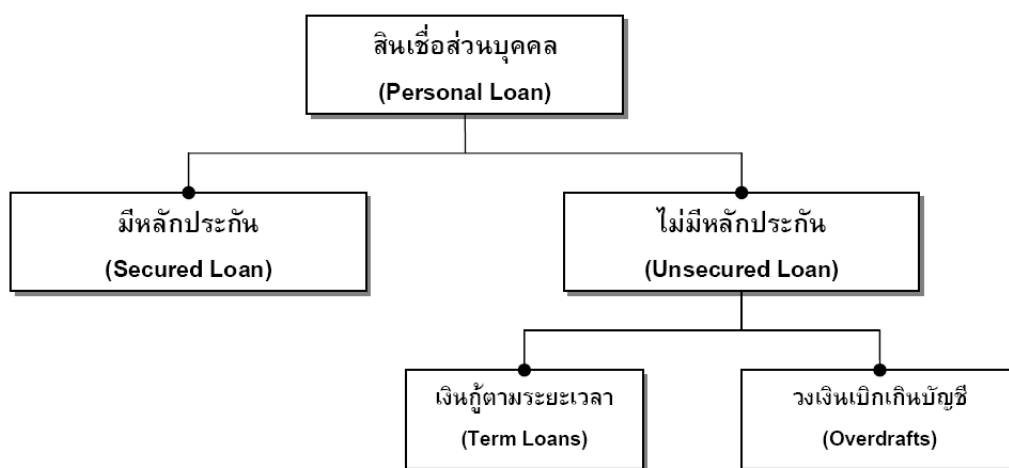
3.1.2. ประเภทของสินเชื่อส่วนบุคคล

สินเชื่อส่วนบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สินเชื่อแบบมีหลักประกัน (Secured Loan) เช่น สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย สินเชื่อเพื่อการเช่าซื้อ และสินเชื่อแบบไม่ต้องมีหลักประกัน (Unsecured Loan) (ภาพที่ 3.1) โดยจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปลายปี 2545 ผู้ประกอบการหลายแห่งเริ่มให้ความสนใจต่อสินเชื่อประเภทหลังมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการออกกฎหมายเพื่อควบคุมสินเชื่อของธุรกิจบัตรเครดิต ทำให้ผู้ประกอบการต้องพยายามปรับตัวและหาทางเลือกของการลงทุนเพิ่มเติมเพื่อมิให้เกิดการกระทบกับฐานของลูกค้า ซึ่งประเภทของการลงทุนที่ผู้ประกอบการเลือกคือสินเชื่อที่ไม่ต้องมีหลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกันที่สามารถเพิ่มความคล่องตัว และอำนวยความสะดวกเมื่อจำเป็นหรือฉุกเฉินในชีวิตประจำวันให้แก่ลูกค้า ทั้งนี้ สินเชื่อแบบไม่มีหลักประกันสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) เงินกู้ตามระยะเวลา หรือ Term Loans เป็นสินเชื่อเงินก้อนหรือสินเชื่อเงินสดที่ปล่อยให้ผู้กู้ค่าในคราวเดียว โดยมีการกำหนดระยะเวลาและจำนวนเงินที่ต้องผ่อนชำระที่แน่นอน ซึ่งผู้ประกอบการแต่ละแห่งจะกำหนดระยะเวลาสูงสุดในการผ่อนชำระสินเชื่อ เช่น 3 ปี 5 ปี และระยะเวลาขั้นต่ำในการปิดบัญชีการจ่ายชำระสินเชื่อดังกล่าวไว้ เช่น ห้ามปิดบัญชีก่อน 6 เดือน มิฉะนั้นอาจจะต้องเสียค่าปรับ หรือไม่มีการยกเว้นค่าธรรมเนียมให้ เป็นต้น ทั้งนี้ เงินกู้ตามระยะเวลา ส่วนใหญ่จะถูกกำหนดเพื่อจุดประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงเพื่อความจำเป็นในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การกู้เพื่อซ่อมแซมบ้าน การกู้เพื่อการศึกษา การกู้เพื่อท่องเที่ยว เป็นต้น

2) วงเงินเบิกเกินบัญชี หรือ Overdrafts เป็นวงเงินสินเชื่อหมุนเวียนที่ให้งวดเงินแก่ลูกค้าในยามฉุกเฉิน เหมาะสำหรับการดำเนินธุรกิจหรือบุคคลที่ต้องการสำรองวงเงินสินเชื่อไว้ใ้ยามจำเป็น โดยสามารถเบิกถอนเงินสดภายในวงเงินที่กำหนดได้ทันทีที่ต้องการผ่านตู้ ATM หรือเช็คเงินสด ซึ่งเงื่อนไขการจ่ายชำระคืนไม่ตายตัวเหมือนสินเชื่อประเภทแรก ทั้งนี้ ดอกเบี้ยของสินเชื่อประเภทนี้ส่วนใหญ่จะสูงกว่าสินเชื่อประเภทแรก เพราะเป็นสินเชื่อที่ไม่ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้เงินของผู้ขอกู้ ในขณะที่วงเงินที่ได้รับจะน้อยกว่าสินเชื่อประเภทแรก

ภาพที่ 3.1
ประเภทของสินเชื่อส่วนบุคคล

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

3.2. บทบาทของภาครัฐที่มีต่อสินเชื่อส่วนบุคคล

3.2.1. กฎเกณฑ์ของภาครัฐในการกำกับดูแลผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล

สินเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันนั้น เดิมไม่มีหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรง ต่อมาเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2548 ภาครัฐบาลโดยกระทรวงการคลังได้ออกประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 (เรื่อง สินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ) เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2548 กำหนดให้การประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลเป็นกิจการที่ต้องได้รับการอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง พร้อมทั้งมอบอำนาจให้ ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการพิทักษ์รักษาประโยชน์ของประชาชนในด้าน ต่าง ๆ และป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ตลอดจนให้ผู้ประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เดียวกันในการนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทย จึงได้ออกประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อให้ผู้ประกอบการถือปฏิบัติเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล สาระสำคัญสามารถสรุปได้ ดังนี้ (รายละเอียดเพิ่มเติมดูในภาคผนวก)

1). เกณฑ์กำหนดเพดานดอกเบี้ย ค่าปรับ และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของผู้ประกอบการรวมกันต้องไม่เกิน 28% (Effective Rate) ในขณะที่ดอกเบี้ยเรียกเก็บต้องไม่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ที่ 15% ต่อปี (เฉพาะสถาบันการเงินที่มีธนาคารพาณิชย์ หรือ Non-bank) อย่างไรก็ตาม เพดานอัตราดอกเบี้ย 28% ที่กำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทย ยังไม่นับรวมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริง ซึ่งผู้ประกอบการสามารถเรียกเก็บจากลูกค้าได้พอสมควรแก่เหตุ อันได้แก่ ค่าใช้จ่ายแก่หน่วยงานราชการ ค่าใช้จ่ายในการชำระเงิน ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบข้อมูลเครดิต ค่าใช้จ่ายกรณีเงินในบัญชีไม่พอจ่าย ค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงถามหนี้ ค่าเปลี่ยนรหัส ค่าออกบัตรใหม่ เป็นต้น

ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายข้างต้น อันเกิดจากการให้บริการของลูกค้า ซึ่งแตกต่างกันออกไปในลูกค้าแต่ละราย ในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการต้องประกาศเผยแพร่ดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และ ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ลงในใบแจ้งหนี้ โดยสำหรับผู้ประกอบการที่คิดอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าเพดานที่ทางการกำหนด จะต้องปรับลดดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ลง ภายในระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ประกาศมีผลบังคับใช้

2). เกณฑ์กำหนดวงเงินกู้ไม่เกิน 5 เท่าของรายได้ของผู้บริโภคเฉลี่ยต่อเดือน หรือของ กระแสเงินสดหมุนเวียนในบัญชีเงินฝากกับสถาบันการเงินเฉลี่ยต่อเดือน เป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 6 เดือน

3). กำหนดให้มีการพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการให้สินเชื่อและ วงเงินอนุมัติสินเชื่อที่เหมาะสม ได้แก่ การพิจารณาข้อมูลเครดิต การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลระหว่าง ผู้ประกอบการ เพื่อประโยชน์ในการรับทราบข้อมูลของลูกค้าระหว่างกันเป็นต้น

4). ข้อกำหนดอื่น ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค เช่น ผู้ประกอบกิจการจะต้องดำเนินการ ตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้าให้แล้วเสร็จภายใน 7 วัน การติดต่อลูกค้าภายในเวลาที่กำหนด คือระหว่างเวลา 8.00 – 20.00 ในวันจันทร์ – ศุกร์ และระหว่างเวลา 8.00 – 18.00 ในวันหยุดราชการ สื่อทางการตลาดต้องไม่ชวนเชื่อเกินจริง โดยมีการชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วน รวมทั้งระบุอัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของสินเชื่อแต่ละประเภทไว้อย่างชัดเจน การ ห้ามโอนหนี้สินที่เกิดจากสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ ไปเป็นหนี้ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัด (O/D) หรือหนี้ตามสัญญาประเภทอื่น เว้นแต่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้บริโภคก่อน เนื่องจากการแปลงหนี้จากสินเชื่อส่วนบุคคลเป็นหนี้ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัด (O/D) หรือหนี้ ตามสัญญาประเภทอื่น ๆ จะทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระในการชำระหนี้สูงขึ้นกว่าสินเชื่อส่วนบุคคล

5). การกำหนดนิยามของสินเชื่อภายใต้การกำกับ จะเน้นไปยังสินเชื่อประเภทประสงคที่ไม่ มีหลักประกัน ซึ่งรวมถึงสินเชื่อที่เกิดจากการให้เช่าซื้อหรือให้เช่าแบบลิสซิงในสินค้าที่ผู้ประกอบการ ธุรกิจมิได้จำหน่ายเป็นทางการค้าปกติ กล่าวคือธนาคารแห่งประเทศไทย จะควบคุมเฉพาะในส่วน ของผู้ให้สินเชื่อที่มีได้เป็นผู้จำหน่ายสินค้าเองในทางกลับกัน สำหรับผู้จำหน่ายสินค้าที่ปล่อย สินเชื่อแก่ลูกค้าที่ซื้อสินค้าจากตนเองนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทย ยังไม่มีการควบคุม เนื่องจาก เห็นความเร่งด่วนของประเด็นปัญหามีน้อยกว่าสินเชื่อที่ปล่อยโดยผู้ประกอบการสินเชื่อรายย่อย เมื่อเทียบกับในกรณีของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคาร หรือ Non-bank นอกจากนี้ การควบคุมยังไม่ได้รวมถึงการให้สินเชื่อเช่าซื้อหรือให้เช่าซื้อแบบลิสซิง ในสินค้า ประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ สินเชื่อที่อยู่อาศัย สินเชื่อเพื่อการศึกษา สินเชื่อเพื่อทำงานใน ต่างประเทศ สินเชื่อเพื่อรักษาพยาบาล และ สินเชื่อเพื่อสวัสดิการพนักงานอีกด้วย ทั้งนี้เพราะกลุ่ม สินเชื่อเหล่านี้จัดเป็นกลุ่มสินเชื่อที่มีวัตถุประสงค์รองรับที่ชัดเจน

เนื่องจากเกิดข้อร้องเรียนจากผู้ใช้บริการสินเชื่อถึงปัญหาการติดตามทวงถามหนี้ของ สถาบันการเงินต่าง ๆ เช่น คำพูดไม่สุภาพ การติดตามทวงถามหนี้ในช่วง เวลาพักผ่อนของลูกค้า

ส่งผลให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องออกกฎควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล เพิ่มเติมในเรื่อง แนวทางปฏิบัติในการติดตามทวงถามหนี้ สำคัญสามารถสรุปได้ ดังนี้ (รายละเอียดเพิ่มเติมดูในภาคผนวก)

- 1). ผู้ประกอบการธุรกิจและผู้ให้บริการเรียกเก็บหนี้ควรให้ข้อมูลกับลูกหนี้หากมีการมอบหมายให้ผู้ให้บริการเรียกเก็บหนี้เป็นผู้ดำเนินการแทน การติดต่อกับลูกหนี้ต้องทำภายในช่วงเวลาที่กำหนด มีการแสดงตนต่อลูกหนี้ และการเก็บรักษาความลับของลูกหนี้ตลอดจนมีการกำหนดวิธีการและภาษาที่ใช้ในการเรียกเก็บหนี้ที่เหมาะสม
- 2). ในการใช้บริการผู้ให้บริการเรียกเก็บหนี้รายอื่น ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้และบุคคลภายนอกเสมือนผู้ประกอบการธุรกิจเป็นผู้ดำเนินการเอง รวมทั้งควรมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้ให้บริการเรียกเก็บหนี้
- 3). ผู้ประกอบการธุรกิจต้องจัดให้มีนโยบาย ขั้นตอนในการรับและจัดการเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับการติดตามทวงถามหนี้ของลูกหนี้ที่เหมาะสม

3.3 ภาพรวมตลาดสินเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน

3.3.1. ผู้เล่นในตลาดของธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล

ธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลจะมีผู้เล่นในตลาดอยู่ 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ (1) กลุ่มสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร (Non-Bank) (2) กลุ่มสถาบันการเงินที่เป็นธนาคารพาณิชย์ ซึ่งประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ ธนาคารพาณิชย์ไทยและสถาบันการเงินเฉพาะกิจ (SFI) บางแห่ง และสุดท้ายคือ (3) ผู้ให้บริการเงินกู้นอกระบบ โดยกลุ่มผู้ประกอบการทั้ง 3 ประเภทมีความสามารถในการดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกันออกไป เพราะล้วนแต่มี จุดอ่อนและจุดแข็งต่างกันไป ทำให้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของลูกค้าที่ต่างกัน ตามความสามารถและเงื่อนไขทางธุรกิจของตนเอง

จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง พบว่าผู้ประกอบการที่ให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลที่อยู่ในธุรกิจนี้มีต้นทุนการดำเนินการต่างกัน (ตารางที่ 3.1) โดยต้นทุนเงินทุน (Cost of fund) ของผู้ประกอบการที่เป็นธนาคารนั้นต่ำกว่ากลุ่มผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ธนาคารเล็กน้อย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่ผู้ประกอบการที่เป็นธนาคารสามารถรับเงินฝากได้ ซึ่งมีต้นทุนที่ต่ำกว่าผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ธนาคารทำให้มีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่าเล็กน้อย แต่ในส่วนของต้นทุนการดำเนินการ (Operation Cost) ผู้ประกอบการที่เป็นธนาคารมีต้นทุนในการดำเนินการ

(Operation Cost) สูงกว่าผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ธนาคาร ในทางตรงกันข้ามหากพิจารณาที่อัตราการผลิตชำระหนี้ (Default rate) ที่ผู้ประกอบการที่เป็นธนาคารต่ำกว่าผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ธนาคารมากเกือบร้อยละ 3 ของต้นทุนทั้งหมด จะมีผลให้ผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ธนาคารมีต้นทุนรวมในการดำเนินธุรกิจเฉลี่ยสูงกว่าผู้ประกอบการที่เป็นธนาคารอยู่ประมาณร้อยละ 2

ตารางที่ 3.1

โครงสร้างการกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อส่วนบุคคล (ปี 2548)⁴

หน่วย : ร้อยละ

โครงสร้างการกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อส่วนบุคคล						
โครงสร้างอัตราดอกเบี้ย (%)	ธนาคารพาณิชย์			สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์		
	ค่าเฉลี่ย	สูงสุด	ต่ำสุด	ค่าเฉลี่ย	สูงสุด	ต่ำสุด
ต้นทุนทางการเงิน	2.5	3.8	1.7	3	4.0	2.5
ต้นทุนในการดำเนินการ	13.2	19.1	2	11.8	19.0	3.6
อัตราการผลิตชำระหนี้	5.9	9	3.2	9.1	19.5	3
ส่วนต่าง	1.4	12.5	-9.2	1.5	6.6	-7.5
อัตราดอกเบี้ยที่เห็นควรกำหนด	23.0	39	12.6	25.3	35	14.0

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

3.3.2. ความสามารถในการแข่งขันของผู้ให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ

ความสามารถในการแข่งขันในธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลพบว่าผู้ให้บริการที่สามารถรับความเสี่ยงสูงได้มี 3 ราย ได้แก่ สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร (Non bank) สถาบันการเงินเฉพาะกิจ (SFI) และ เงินกู้ยืมระบบ ดังนั้น ผู้ให้บริการกลุ่มนี้จะมีกลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ตั้งแต่ปานกลางลงไปจนถึงรายได้ต่ำ ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ที่บริษัทผู้ให้บริการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล⁵ จะใช้เงินกู้ยืมระบบแทน ซึ่งนอกจากจะไม่มีภาระค้ำประกันแล้ว ทำให้ประชาชนกลุ่มนี้ต้องเสียดอกเบี้ยสูงมาก และขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น

ลักษณะการดำเนินธุรกิจของผู้ให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันนั้น จะให้ความสำคัญกับเรื่องการประเมินความเสี่ยงของผู้บริโภคที่จะขออนุมัติเงินกู้ โดยความ

⁴ หมายเหตุ : อัตราดอกเบี้ยสินเชื่อส่วนบุคคล ของธนาคารพาณิชย์ 9 แห่ง เท่ากับร้อยละ 28.37 ของสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์เท่ากับร้อยละ 31.06

⁵ จากข้อมูลเอกสารที่เผยแพร่ทางในส്മัคว ข้อมูลออนไลน์ และจากการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ของบริษัทผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล พบว่ารายได้ขั้นต่ำที่บริษัทผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลยอมรับ คือ ผู้สมัครจะต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท

เสี่ยงของผู้กู้แต่ละรายจะแตกต่างกัน ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีความเข้มงวดในการให้สินเชื่อเนื่องจากผู้ประกอบการต้องลดโอกาสที่จะทำให้เกิดหนี้เสียจากการปล่อยสินเชื่อ โดยวิธีการที่เรียกว่า Credit scoring โดย ผู้ให้บริการแต่ละรายจะต้องมีการประเมินความเสี่ยงของผู้กู้อยู่แล้วจากฐานข้อมูลของบริษัท

ดังนั้นการออกกฎเกณฑ์ควบคุมเพดานอัตราดอกเบี้ยของผู้ประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนกลุ่มลูกค้าเป้าหมายจากกลุ่มลูกค้าที่มีรายได้น้อยไปสู่กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้สูงขึ้น เนื่องจากกลุ่มลูกค้าที่มีรายได้น้อยมีอัตราความเสี่ยงในการเกิดปัญหานี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้มากกว่ากลุ่มลูกค้าที่มีรายได้สูง ซึ่งแสดงรายละเอียดตามตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2

อัตราการผิดนัดชำระหนี้ของลูกค้าสินเชื่อส่วนบุคคลแบ่งตามกลุ่มรายได้ (ปี 2548)

หน่วย : ร้อยละ

กลุ่มรายได้ ต่อเดือน	อัตราการผิดชำระหนี้
น้อยกว่า 7,500 บาท	23.19
7,500 – 15,000 บาท	11.71
15,000– 40,000 บาท	7.55
มากกว่า 40,000 บาท	6.49
เฉลี่ย	9.53

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

3.3.3. โครงสร้างทางรายได้ของผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคล

การพิจารณาโครงสร้างทางรายได้ของประชากรในประเทศไทยเฉพาะที่มีรายได้ประจำตามรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในไตรมาสที่ 3 ปี 2547 พบว่า มีผู้ที่มิงานทำทั่วประเทศประมาณ 35.00 ล้านคน และในจำนวนนี้เป็นผู้ที่มีรายได้ประจำอยู่ประมาณ 15.64 ล้านคน คิดเป็นประมาณร้อยละ 44.68 โดยในจำนวนของผู้ที่มิงานทำและเป็นรายได้ประจำนั้น มีผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 7,000 บาท จำนวน 11.712 ล้านคน เป็นผู้ที่มีรายได้ในช่วง 7,000 บาท ถึง 15,000 บาท จำนวน 2.34 ล้านคน ผู้ที่มีรายได้ในช่วง 15,000 บาท ถึง 30,000 บาท จำนวน 1.21 ล้านคน และเป็นผู้ที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาท จำนวน 0.25 ล้านคน จากข้อมูลพบว่าคนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาทต่อเดือนอยู่ประมาณ 14 ล้านคน (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3

โครงสร้างรายได้ของประชากรผู้มีรายได้ประจำในประเทศไทย

กลุ่มรายได้ต่อเดือน	จำนวนประชากร (ล้านคน)	อัตราส่วน : ร้อยละ
น้อยกว่า 7,000 บาท	11.712	75.5%
7,000 – 15,000 บาท	2.34	15.1%
15,000 – 30,000 บาท	1.21	7.8%
มากกว่า 30,000 บาท	0.25	1.6%
รวม	15.512	100%

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

จากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า มีจำนวนผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลแบบไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันทั้งหมดประมาณ 3.85 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 13 ของผู้ปฏิบัติงานในประเทศไทย โดยในจำนวนผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลนี้มีผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือนอยู่ 2.4 ล้านคน หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 62 ของจำนวนผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันทั้งหมด (ตารางที่ 3.4) หรือคิดเป็นร้อยละ 16 ของจำนวนผู้ที่มีรายได้ประจำในประเทศไทย

ตารางที่ 3.4

โครงสร้างรายได้ของผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลจากธนาคารพาณิชย์

และสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์

กลุ่มรายได้ต่อเดือน	จำนวนคน (แสนคน)	สัดส่วน : ร้อยละ
น้อยกว่า 7,000 บาท	8.855	23
7,000 – 10,000 บาท	8.470	22
10,000 – 15,000 บาท	7.315	19
15,000 – 25,000 บาท	7.315	19
มากกว่า 25,000 บาท	6.545	17
รวม	38.500	100

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ภาพรวมของการให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลทั้งระบบ พบว่าลูกค้ากลุ่มเป้าหมายของผู้ให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลที่เป็นสถาบันการเงินที่มีโชธนาคารพาณิชย์ คือ กลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ระบุว่าจำนวนผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลของสถาบันการเงินที่มีโชธนาคารพาณิชย์ที่มีอยู่ทั้งหมด 1.82 ล้านราย นั้น มีผู้ใช้บริการที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือนถึง 1.26 ล้านรายหรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 70 ผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลของสถาบันการเงินที่มีโชธนาคารพาณิชย์ ทั้งหมด

จากตัวเลขโครงสร้างรายได้ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้ต่ำ และผู้ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลที่มีรายได้ต่ำนี้ ส่วนใหญ่ใช้บริการจากกลุ่มผู้ให้บริการที่เป็นสถาบันการเงินที่มีโชธนาคารพาณิชย์

3.4. ผลของของนโยบายภาครัฐในการควบคุมสินเชื่อส่วนบุคคล และการแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์

3.4.1. ผลของการควบคุมสินเชื่อของภาครัฐต่อบริษัทผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล

ธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลนั้น เดิมไม่มีหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรง ต่อมาเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2548 ภาครัฐบาลโดยกระทรวงการคลังได้เข้ามาควบคุมดูแลและกำกับการประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล⁶ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการพิทักษ์รักษาประโยชน์ของประชาชนในด้านต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไว้หัวข้อ 3.2 และป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ปัญหานี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ตลอดจนให้ผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลปฏิบัติอยู่ใต้หลักเกณฑ์เดียวกัน มีการกำกับดูแลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งผลของการกำหนดกฎเกณฑ์ของภาครัฐมีผลทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลเกิดการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (การพัฒนาธุรกิจสินเชื่ออย่างถูกต้อง, มนูญ พุทวงค์, 2550)

⁶ หน่วยงานที่กำกับดูแลบริษัทผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล คือ กระทรวงการคลัง โดยได้มอบอำนาจ ให้ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในควบคุมการประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล

1). การปรับตัวของผู้ประกอบการหลังจากภาครัฐกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ย แนวทางนี้ทำให้ผู้ให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลหลักเลี้ยง ที่จะให้สินเชื่อแก่ผู้ที่มีรายได้ต่ำโดยการกำหนดรายได้ขั้นต่ำของผู้กู้ให้สูงขึ้น เช่น บริษัทที่สบาย จำกัด (มหาชน) ได้มีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขรายได้ขั้นต่ำของลูกค้าจากเดิม 4,000 บาท เปลี่ยนเป็นรายได้ขั้นต่ำ 7,000 บาท (กรุงเทพธุรกิจ, 28 มิถุนายน 2550, น.20) เนื่องจากเหตุผลสองประการ กล่าวคือ ประการแรก การปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้ที่มีรายได้นั้น มีต้นทุนการดำเนินการต่อวงเงินสินเชื่อสูงกว่าผู้ที่มีรายได้สูง เนื่องจากผู้ที่มีรายได้นั้นมีความสามารถขอสินเชื่อได้น้อยกว่า ในขณะที่ต้นทุนในการดำเนินการแต่ละรายคงที่ ดังนั้นทำให้สัดส่วนของต้นทุนการดำเนินการต่อวงเงินสินเชื่อของผู้ที่มีรายได้น้อยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้สูง ประการที่สอง ผู้ที่มีรายได้นั้นมีอัตราการผิดนัดชำระหนี้สูง ซึ่งจากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่าจำนวนลูกหนี้ที่เป็นหนี้เสีย (NPL) ที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ซึ่งใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลทั้งระบบ มีจำนวนถึง 1.43 แสนคน หรือคิดเป็นร้อยละ 74 ของลูกหนี้ที่เป็นหนี้เสีย (NPL) ทั้งหมด ซึ่งจะทำให้เกิดต้นทุนในการดำเนินการเพิ่มขึ้น จากเหตุผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ต้นทุนในการให้สินเชื่อแก่ผู้ใช้บริการที่มีรายได้นั้น มีต้นทุนที่สูงกว่าผู้ที่มีรายได้สูง หากมีการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยโดยใช้ต้นทุนเฉลี่ยของผู้ให้บริการโดยไม่คิดจากต้นทุนที่ถูกต้อง จะทำให้ผู้ให้บริการต้องลดภาระต้นทุน โดยการหลีกเลี่ยงการให้สินเชื่อให้แก่ผู้ที่มีรายได้น้อย เพื่อทำให้มีต้นทุนเฉลี่ยลดลงให้ต่ำกว่าเพดานอัตราดอกเบี้ยที่ทางการกำหนด ดังนั้นแนวทางนี้จะทำให้ผู้ที่มีรายได้น้อยถูกลดโอกาสในการเข้ามาใช้บริการสินเชื่อในระบบ ซึ่งจะสวนทางกับแนวทางที่รัฐบาลต้องการเพิ่มโอกาสให้ผู้ที่มีรายได้น้อยเข้าถึงแหล่งสินเชื่อในระบบมากขึ้น

2). การปรับตัวของผู้ประกอบการหลังจากภาครัฐกำหนดอัตราดอกเบี้ยไม่เกิน 5 เท่าของรายได้ มาตรการดังกล่าวนี้มิได้มีผลกระทบต่อบริษัทผู้ประกอบการสินเชื่อส่วนบุคคลมากนัก เนื่องจากวงเงินที่กำหนดเป็นวงเงินกู้ที่ผู้ประกอบการแต่ละรายสามารถที่จะทำการอนุมัติได้ มีช่วงเงินกู้รวมของผู้กู้ เช่น ผู้กู้มีฐานเงินเดือน 10,000 บาท ปัจจุบันมีสินเชื่อส่วนบุคคลคงค้างกับบริษัทออล ธนสินทรัพย์ 30,000 บาท ต่อมาลูกค้ายื่นเรื่องขอสินเชื่อส่วนบุคคลกับบริษัทที่สบาย จำกัด (มหาชน) การพิจารณาวงเงินกู้ของบริษัทที่สบาย จำกัด (มหาชน) สามารถพิจารณาวงเงินกู้ไม่เกิน 5 เท่าของรายได้ คือ 50,000 บาท โดยมีได้นำยอดวงเงินกู้ที่มีอยู่ 30,000 บาท มาเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาวงเงินกู้

3). การปรับตัวของผู้ประกอบการหลังจากการกำหนดการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น การประกาศอัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ แก่ผู้บริโภค ซึ่งมาตรการดังกล่าวบริษัทผู้ให้บริการ

สินเชื่อบุคคลต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่ทางภาครัฐกำหนด มาตรการดังกล่าวมิได้มีผลกระทบต่อผู้ให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลมากนัก แต่เป็นผลดีต่อผู้บริโภคโดยตรงมากกว่าที่จะได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ เช่นอัตราดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ และเงื่อนไขในการขอสินเชื่อที่ผู้ให้บริการควรที่จะได้รับทราบ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้บริโภค

3.4.2. ผลของการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลของธนาคารพาณิชย์

1). การเข้าประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลของธนาคารพาณิชย์

จากมาตรการควบคุมบัตรเครดิตของภาครัฐ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2547 เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ (รายละเอียดเพิ่มเติมดูในภาคผนวก) ที่มีการกำหนดรายได้สำหรับผู้สมัครบัตรเครดิตที่ 15,000 บาทต่อเดือน หรือ รายได้รวมต่อปี 180,000 บาท ซึ่งมาตรการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเจริญเติบโตของสินเชื่อส่วนบุคคล เนื่องจากมีกลุ่มลูกค้าบางส่วนที่ไม่สามารถขอสินเชื่อบัตรเครดิตได้ และในขณะเดียวกันหลังจากที่ทางการได้ออกมาตรการการควบคุมเรื่องการอนุญาตให้บัตรเครดิต ผู้ประกอบการจำนวนไม่น้อยรวมทั้งธนาคารพาณิชย์ ต่างปรับโครงสร้างของการทำธุรกิจ เพื่อมุ่งเน้นการให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลแทนสินเชื่อบัตรเครดิต เนื่องจากสินเชื่อส่วนบุคคล ยังคงเป็นสินเชื่อที่ไม่มีข้อกำหนดเกณฑ์การกำหนดรายได้ขั้นต่ำ นอกจากนี้ผู้ประกอบการและผู้บริโภคก็มีแรงจูงใจในการหันมาให้บริการและใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลแทนสินเชื่อบัตรเครดิต (ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5

แรงจูงใจในการให้บริการและการรับบริการสินเชื่อส่วนบุคคลทดแทนสินเชื่อบัตรเครดิต

ผู้ประกอบการ	ผู้บริโภค
1. สินเชื่อบุคคลเป็นสินเชื่อที่ให้ผลตอบแทนสูง สามารถรองรับความเสี่ยงได้มากกว่าสินเชื่อบัตรเครดิต เนื่องจากสินเชื่อบุคคลมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้สูงกว่าสินเชื่อบุคคล เช่น สินเชื่อบุคคลกำหนดอัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมในการเรียกเก็บต่อปีไม่เกินร้อยละ 28 ส่วนสินเชื่อบัตรเครดิต กำหนดอัตราดอกเบี้ยต่อปีไม่เกินร้อยละ 20	1. ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ในการสมัครบัตรเครดิต สามารถขอสินเชื่อได้
2. ผู้ประกอบการสามารถขยายฐานของลูกค้าได้กว้างขวางมากกว่าฐานลูกค้าบัตรเครดิต ซึ่งยังผลทำให้ผู้ประกอบการมีโอกาสในการสร้างกำไร จากพอร์ตรวมได้มากกว่า เนื่องจากสินเชื่อบุคคลเน้นกลุ่มลูกค้าที่ต้องการใช้เงินสด เพื่อวัตถุประสงค์ส่วนตัวต่าง ๆ แต่สินเชื่อบัตรเครดิต เน้นกลุ่มลูกค้าที่ต้องการใช้จ่ายใช้สอยผ่านบัตรเครดิต	2. อัตราการจ่ายชำระขั้นต่ำขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของผู้ประกอบการแต่ละแห่ง ปัจจุบันทางการยังไม่มีข้อกำหนดอัตราชำระขั้นต่ำ เมื่อเทียบกับการจ่ายชำระขั้นต่ำที่ 10% ของบัตรเครดิต
3. การสามารถจับกลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้โอกาสในการขยายตลาด ยังคงมีอีกมาก	3. ความสะดวกรวดเร็วในการได้รับเงิน เพื่อใช้ประโยชน์นอกประสงค์ โดยไม่จำเป็นต้องนำไปรูดสินค้า หรือผ่อนชำระสินค้า

ที่มา : บริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทย

จากมาตรการควบคุมบัตรเครดิตของภาครัฐ ได้ส่งผลกระทบต่อสถาบันการเงินในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ ทำให้ธนาคารพาณิชย์ต้องทำการปรับโครงสร้างของการทำธุรกิจจากธุรกิจบัตรเครดิตไปสู่การให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคล อันมีผลจากแรงผลักดัน 3 ประการประกอบด้วยการแรก สินเชื่อส่วนบุคคลเป็นสินเชื่อที่ให้ผลตอบแทนสูง สามารถรองรับความเสี่ยงได้มากกว่าสินเชื่อบัตรเครดิต ประการที่สอง ผู้ประกอบการสามารถขยายฐานของลูกค้าได้กว้างขวางมากกว่าฐานลูกค้าบัตรเครดิต ซึ่งยังผลทำให้ผู้ประกอบการมีโอกาสในการสร้างกำไร จากพอร์ตรวมได้มากกว่า และประการที่สาม การสามารถจับกลุ่มลูกค้าที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้โอกาสในการขยายตลาด ยังคงมีอีกมาก

จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง พบว่า การเข้ามาประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลของธนาคารพาณิชย์นั้น มิได้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการสินเชื่อส่วนบุคคลที่มีโชธนาคารที่มีโชธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากทั้งธนาคารพาณิชย์และบริษัทผู้ประกอบการที่มีโชธนาคารพาณิชย์ มีกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ต่างกัน กล่าวคือ ธนาคารพาณิชย์จะเน้นกลุ่มลูกค้าที่มีรายได้มากกว่า 15,000 บาท ส่วนบริษัทผู้ประกอบการสินเชื่อส่วนบุคคลจะเน้นกลุ่มลูกค้าที่มีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาท เนื่องจากสามารถธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถที่จะแบกรับภาระความเสี่ยงได้มากเท่าบริษัทผู้ประกอบการสินเชื่อส่วนบุคคล⁷

⁷ หมายเหตุ : ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ได้กำหนดรายได้ขั้นต่ำสำหรับผู้ให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลทั้ง ธนาคารพาณิชย์ และบริษัทผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลที่มีโชธนาคารพาณิชย์ แต่ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่จะกำหนดรายได้สำหรับลูกค้าที่สมัครสินเชื่อส่วนบุคคลไว้ที่ 10,000 บาท และ 15,000 บาทขึ้นไป